

V1999-84 03.12.99

Konkurranseloven § 3-9, dispensasjon fra § 3-4, jf § 3-1 første ledd for avtaler mellom Den norske Forleggerforening og henholdsvis Norske Barne- og ungdoms-bok-forfattere og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening

Sammendrag:

Den norske Forleggerforening gis dispensasjon til å inngå avtaler med Norske Barne- og ungdomsbokforfattere om royalty i normalkontrakt for skjønnlitteratur for barn og unge, agentkontrakt for skjønnlitteratur for barn og unge, avtale om lydbokkontrakt for skjønnlitteratur for barn og unge og avtale om vederlag for utgivelse av skjønnlitterære verk for barn og unge i antologi. Den norske Forleggerforening gis til å inngå avtaler med Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening om royalty i honoraravtale for faglitteratur og agentavtale for faglitteratur.

Konkurransetilsynet viser til telefaks av 26. november 1999 fra Den norske Forleggerforening (DnF) med søknad om dispensasjon for avtaler mellom DnF og Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF). Tilsynet viser videre til brev av 7. august 1998 fra DnF med søknad om dispensasjon fra konkurranseloven for avtaler mellom DnF og henholdsvis Norske Barne- og ungdomsbokforfattere (NBU) og Norsk Oversetterforening (NOF).

1. Bakgrunn

Avtalene av 15. mars 1982 mellom DnF og henholdsvis Norsk oversetterforening, Norsk faglitterær forfatterforening og Ungdomslitteraturens Forfatterlag (nåværende Norske Barne- og ungdomsbokforfattere) har dispensasjon av 3. august 1982 for bestemmelser om honorarer. Dispensasjonen er gitt med hjemmel i forskrift av 1. juli 1960 om konkurransereguleringer av priser og avanser, og gjelder inntil videre.

Lov om konkurranse i ervervsvirksomhet (konkurranseloven) trådte i kraft 1. januar 1994 og avløste prisloven av 1953 og forskrift av 1. juli 1960. Et eksemplar av konkurranseloven følger vedlagt. I henhold til bestemmelsene i konkurranseloven gir Konkurransetilsynet nå bare tidsbegrensede dispensasjoner. I Ot. prop. 41 (1992/93) forutsettes det at vedtak som er truffet med hjemmel i prisloven, skal gjennomgås. Det innebærer at Konkurransetilsynet må sørge for at dispensasjoner gitt etter forskrift av 1. juli 1960 blir revurdert.

Konkurransetilsynet anmodet i brev av 30. juni 1998 DnF om å søke om ny dispensasjon for ovennevnte avtaler dersom disse fortsatt var gjeldende. I brev av 7. august 1998 søkte DnF om dispensasjon fra konkurranseloven for de nye avtalene mellom DnF og NBU av 18. mars 1996 og den nye avtalen mellom DnF og NOF av 9. februar 1992. Videre søkte DnF i telefaks av 26. november 1999 om dispensasjon for avtalen mellom DnF og NFF. DnF kunne videre opplyse at avtalen om normalkontrakt for oversettelse mellom DnF, NFF og NOF er sagt opp med virkning fra 1. januar 2000 og at det for tiden forhandles om revisjon av avtalen.

2. Opphevelse av dispensasjon av 3. august 1982

Som nevnt ovenfor opplyser DnF i brev av 7. august 1998 at avtalene mellom DnF og henholdsvis Ungdomslitteraturens forfatterlag, NFF og NOF er avløst av nye avtaler. Det er videre søkt om dispensasjon for de nye avtalene som er inngått. Det er derfor Konkurransetilsynets oppfatning at behovet for dispensasjon for avtalene av 15. januar 1982 ikke lenger er til stede.

På denne bakgrunn mener Konkurransetilsynet at det er grunnlag for å oppheve dispensasjonen med hjemmel i konkurranseloven § 7-2 annet ledd.

3. Konkurransemessig vurdering av nye avtaler

DnF har søkt om dispensasjon for nye avtaler mellom DnF og henholdsvis NBU og NFF. Avtalen om normalkontrakt for oversettelser mellom DnF, NOF og NFF er sagt opp med virkning fra 1. januar 2000 og det pågår for tiden forhandlinger om revisjon. Tilsynet vil derfor ikke vurdere avtalen om normalkontrakt for oversettelser, men avventer den eventuelle reforhandlede avtalen. DnF bes søke om dispensasjon fra konkurranseloven når den nye avtalen foreligger. Konkurransetilsynets dispensasjonsvurdering vil derfor omfatte følgende avtaler:

DnF - NBU

- Normalkontrakt for skjønnlitteratur
- Agentkontrakt
- Billigbokkontrakt
- Lydbokkontrakt
- Antologiavtale

DnF - NFF

- Normalkontrakt for faglitteratur
- Honoraravtale
- Agentavtale

3.1 Forholdet til konkurranseloven

Konkurranseloven § 3-1 første ledd forbyr at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser, avanser eller rabatter. Forbudene omfatter også retningslinjer med slikt innhold som nevnt i første ledd. Ifølge konkurranseloven § 3-4 omfatter forbudet også sammenslutninger av ervervsdrivende.

DnF, NBU og NFF er sammenslutninger av ervervsdrivende som fastsetter reguleringene på vegne av sine respektive medlemmer. Flere av de nevnte avtalene inneholder bestemmelser som fastsetter vederlag eller gir retningslinjer hvor hvordan vederlag skal beregnes. Etter Konkurransetilsynets vurdering rammes følgende angitte bestemmelser i avtalene mellom DnF og henholdsvis NBU og NFF

av forbudet i konkurranseloven § 3-4, jf § 3-1 første ledd:

DnF og NBU

Normalkontrakt for skjønnlitteratur: pkt 2.8.1, 2.8.2, 2.8.10 og 3.1.4

Agentkontrakt: punkt 5.1

Lydbokkontrakt: punktene 3.1 og 3.2

Antologiavtale: punktene 2.1 og 3.1

DnF og NFF

Honoraravtale: punktene 1, 2A, 3A og 3B

Agentavtale: punkt 5.1

3.2 Dispensasjon fra konkurranseloven

Konkurransetilsynet kan i følge konkurranseloven § 3-9 ved enkeltvedtak eller forskrift dispensere fra forbudene i §§ 3-1 til 3-4 dersom:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurransebegrensningen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlige hensyn

Konkurransetilsynet kan stille vilkår for dispensasjonen

3.3 Konkurransetilsynets vurdering

DnF, NBU og NFF organiserer en stor andel av aktørene i markedet for henholdsvis barne- og ungdomslitteratur og faglitteratur. Ovennevnte avtaler benyttes av bransjeorganisasjonenes medlemmer, men avtalene benyttes også til dels av forfattere som ikke er medlem i nevnte foreninger og av forlag utenfor DnF. Konkurransetilsynet legger derfor til grunn at avtalene mellom DnF og henholdsvis NBU og NFF er bransjeomfattende.

Tilsynet stiller seg generelt negativt til bransjeomfattende samarbeid som angår priser, avanser, rabatter m.v. Slikt samarbeid vil i de fleste tilfeller kunne ha skadelige virkninger på konkurransen i en bransje.

Tilsynet vil i det følgende gjøre en separat vurdering av de to avtaleverkene.

3.3.1 Avtalene mellom DnF og NBU

Konkurransetilsynet har definert det relevante markedet til å omfatte skjønnlitterære bøker for barn og ungdom. Dette inkluderer bøker produsert av norske forfattere og oversatte barne- og ungdomsbøker utgitt i Norge. Tilsynet har definert det geografiske markedet til å være Norge.

Konkurransetilsynet har lagt til grunn at royaltysatsene i avtalene kan anses som forfatterens betaling for produksjonen av et manuskript. Samarbeid om royaltysatsene er horisontale reguleringer som innebærer at alle forfattere mottar et likt prosentvis vederlag per bok for utgivelser innen samme bokkategori. Hvor stort det samlede vederlaget blir, avhenger av pris og antall bøker solgt og vil derfor variere mellom forfattere og mellom boktitler. Etter tilsynets vurdering vil faste prosentvise vederlag

kunne begrense forfatterens muligheter til å fastsette kostnadsbaserte vederlag for sine manuskripter. Et fast vederlag vil videre kunne begrense konkurransen mellom forlagene fordi disse ikke kan tilby forfatterne andre vilkår enn fastsatt i avtalen. Resultatet av avtalene kan bli at det utgis færre bøker enn hva som ville blitt utgitt uten slike avtaler.

Det er Konkurransetilsynets vurdering at de konkurransebegrensende virkningene av avtalene vil påvirkes av flere forhold. Tilsynet antar at royaltysatsene bare er ett av flere kriterier som forlagene benytter for å vurdere om en bok skal utgis, og at litterære kvaliteter antageligvis er et viktigere kriterium enn royaltysatsene for denne vurderingen. Tilsynet antar at dette bidrar til å redusere de konkurransebegrensende virkningene av avtalene.

De konkurransebegrensende virkningene av avtalene vil også avhenge av i hvilken grad avtalene er forhandlet frem av likeverdige avtaleparter. Konkurransetilsynet vurderer forfatterne, i en situasjon uten avtaler, som den klart svakeste forhandlingsparten. Dette ville kunne sette forlagene i stand til å utøve kjøpermakt. Ved å tillate at forfatterne forhandler samlet med forlagene, vil avtalepartenes forhandlingsstyrke være jevnere. Tilsynet antar at et jevnt styrkeforhold mellom avtalepartene vil redusere forlagenes muligheter til å utøve kjøpermakt, noe som etter tilsynets vurderinger er positivt sett fra et konkurransemessig synspunkt.

Videre vil de konkurransemessige virkningene av avtalene også påvirkes av andre reguleringer som eksisterer i markedet. I første rekke gjelder dette innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge som administreres av Norsk kulturråd. I følge pkt 2.8.8 i normal-kontrakten for skjønnlitteratur gjelder ikke royaltysatsene i avtalene dersom en bok blir påmeldt til innkjøpsordningen. I så fall gjelder satsene for innkjøpsordningen. Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge omfatter 120 titler. Tilsynet har ikke hatt tilgang til statistikk som viser hvor mange nye norske bøker for barn og unge som utgis per år, men ifølge DnF utgir medlemsforlagene i DnF ca.180 norske bøker for barn og unge per år. Tilsynet legger til grunn at en betydelig andel av nye norske bøker for barn og unge reguleres av innkjøps-ordningen. Dette betyr at en stor andel av nye norske bøker for barn og unge ikke reguleres av bestemmelsene om royalty i normalkontrakten. Dette bidrar følgelig til å redusere avtalens konkurransebegrensninger.

Etter Konkurransetilsynets vurdering varierer de konkurransebegrensende virkningene mellom avtalene. I agentkontrakten er det åpnet for at det kan benyttes andre beløp enn de royaltysatsene som er oppgitt. I billigbokkontrakten er ikke forfatterens vederlag fastsatt slik at denne blir fastsatt i forhandlinger mellom forlag forfatter. Etter tilsynets vurdering bidrar dette til å redusere det totale avtaleverkets konkurransemessige virkninger.

Konkurransetilsynet antar at avtalene mellom NBU og forlagene fører til effektivitetsgevinster for både forfatter og forlag. Tilsynet legger til grunn at antall forhandlinger som avtalene erstatter per år per forlag tilsvarer antall utgivelser per år, og at kostnadsbesparelsen som dette medfører for forfattere og forlag tilsvarer effektivitetsgevinstene ved avtalene.

På bakgrunn av ovennevnte mener Konkurransetilsynet at det er grunnlag for å hevde at det kan forventes at avtalenes effektivitetsgevinster mer enn oppveier avtalenes konkurranse-begrens-ninger, og

at det derfor er grunnlag for å gi dispensasjon etter konkurranseloven § 3-9, litra b.

3.3.2 Avtalene mellom DnF og NFF

Konkurransetilsynet har definert det relevante markedet til å omfatte faglitterære bøker både for voksne og for barn og unge. Dette inkluderer faglitterære bøker produsert av norske forfattere og oversatte bøker av utenlandske forfattere utgitt i Norge. Tilsynet har definert det geografiske markedet til å være Norge.

Den konkurransemessige vurderingen av disse avtalene vil være tilnærmet lik vurderingen av avtalene mellom DnF og NBU. Det vises derfor til ovennevnte analyse.

Honoraravtalen mellom DnF og NFF fastsetter forfatterens royaltysatser og agentavtalen fastsetter forlagets provisjon. Med samme begrunnelse som for den ovennevnte vurderingen av avtalene mellom DnF og NBU er det tilsynets vurdering at faste vederlagssatser begrenser konkurransen. De konkurranse-begrensende virkningene av avtalene følger av at satsene ikke fastsettes ut fra forfatterens kostnader og at forlagenes muligheter til å tilby forfatterne andre vilkår enn de som er fastsatt i avtalene er redusert. Disse begrensningene kan resultere i at det utgis færre bøker enn i et marked uten avtaler.

Konkurransetilsynet legger til grunn at avtalenes konkurransebegrensende virkninger blir redusert som følge av at royaltysatsene ikke er av avgjørende betydning for om en bok utgis og at avtalene er fremforhandlet mellom likeverdige avtaleparter.

På samme måte som ovenfor vil avtalene mellom DnF og NFF føre til effektivitetsgevinster som kan veie opp for de konkurransebegrensningene avtalene medfører. Tilsynet legger til grunn at antall forhandlinger som avtalene erstatter per år per forlag tilsvarer antall utgivelser per år, og at kostnadsbesparelsen som dette medfører for forfattere og forlag tilsvarer effektivitetsgevinstene av avtalene.

På denne bakgrunn mener Konkurransetilsynet at det er grunnlag for å gi dispensasjon etter konkurranseloven § 3-9, litra b.

4. Konkurransetilsynets vedtak

Konkurransetilsynet har fattet følgende vedtak med hjemmel i konkurranseloven § 7-2 annet ledd, jf kgl. res. av 12. november 1993 nr 1022 og forskrift av 17. desember 1993 nr 1314, punkt I:

Prisdirektoratets dispensasjon av 3. august 1982 fra forskrift av 1. juli 1960 om konkurransereguleringer av priser og avanser for avtaler mellom Den norske Forleggerforening og henholdsvis Norsk Oversetterforening, Norsk Faglitterær Forfatterforening og Ungdomslitteraturens forfatterlag for fastsettelse av honorarer, oppheves.

Vedtaket trer i kraft straks.

På bakgrunn av ovennevnte vurderinger har Konkurransetilsynet videre med hjemmel i konkurranseloven § 3-9, litra b) fattet følgende vedtak:

Den norske Forleggerforening gis dispensasjon fra konkurranseloven § 3-4, jf. § 3-1 første ledd til å inngå avtaler med Norske Barne- og ungdomsbokforfattere om royalty i normalkontrakt for skjønnlitteratur for barn og unge, agentkontrakt for skjønnlitteratur for barn og unge, avtale om lydbokkontrakt for skjønnlitteratur for barn og unge og avtale om vederlag for utgivelse av skjønnlitterære verk for barn og unge i antologi.

Den norske Forleggerforening gis dispensasjon fra konkurranseloven § 3-4, jf. § 3-1 første ledd til å inngå avtaler med Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening om royalty i honoraravtale for faglitteratur og agentavtale for faglitteratur.

Dispensasjonen trer i kraft straks og varer frem til 15. desember 2004

Konkurransetilsynet kan trekke dispensasjonen tilbake dersom vilkårene for dispensasjonen ikke er oppfylt eller forutsetningene for dispensasjonen ikke lenger er til stede.

For ordens skyld opplyses at Konkurransetilsynets vedtak kan påklages innen 3 uker til Arbeids- og administrasjonsdepartementet. En eventuell klage stiles departementet, men sendes til Konkurransetilsynet. Det vises til vedlagte skjema om klageadgang.

[til toppen](#)